

2012

M.A. (Economics) Third Semester

MAECO-301: Economics of Growth and Development – I

(In all mediums)

Time allowed: 3 Hours

Max. Marks: 80

NOTE: Attempt five questions in all, including Question No. I which is compulsory and selecting one question from each Unit.

x-x-x

I. Explain any ten of the following:-

- a) Mention two problems of heterogeneous world.
- b) Point out two common features of developing nations.
- c) Differentiate between growth and development.
- d) What do you understand by the term PPP (Purchasing Power Parity)?
- e) What do you mean by stimulants and shocks?
- f) Conceptualize colonialism.
- g) Explain different types of institutions in the process of economic development.
- h) Discuss five types of freedoms given by Amartya Sen.
- i) Define dualism.
- j) Explain falling rate of profit concept.
- k) Discuss Schumpeter's concept of innovation.
- l) Does rent enter into price according to Ricardo?
- m) Distinguish between renewable and non-renewable resources.
- n) How does the quality of natural resources affect the process of economic development?
- o) Explain the meaning of demographic transition. (10×2)

UNIT – I

II. Discuss the rationale and construct of HDI as an indicator of development. Outline the reforms introduced in it since 1990. (15)

III. Identify various indicators of economic development which is the best and why? (15)

UNIT – II

IV. Explain the main elements of Nelson's low levels of equilibrium trap. Discuss the methods of escaping this trap. (15)

V. Write notes on:-

- a) Dependency theory
- b) Neo-imperialism and neo-colonialism (2×7½)

UNIT – III

VI. Critically evaluate Solow's model of economic growth. How does it resolve the instability in Harrod-Domar Models? (15)

VII. What do you mean by the concept of 'Stationary State'? Examine classical theory of growth in this context. (15)

UNIT – IV

VIII. Express your knowledge of the concerns under sustainable development. (15)

IX. What do you understand by the term population pressure? In the light of your answer, examine the context of population debate. (15)

x-x-x

(Hindi and Punjabi versions enclosed)

P.T.O.

(2)

ਨੋਟ: ਕਿਨ੍ਹੀ ਪਾँਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉਤਰ ਦੇ। ਪ੍ਰਤ੍ਯੇਕ ਭਾਗ (1-4) ਦੇ ਏਕ-ਏਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਾ ਚਯਨ ਕਰੋ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ-1 ਅਨਿਵਾਰਯ ਹੈ।

*_**_

- ਨਿਮਨਲਿਖਿਤ ਮੇਂ ਸੇ ਕਿਨ੍ਹੀਂ ਦੁਸ੍ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਕਾ ਉਤਰ ਦੀਜ਼ਿਏ:-
(ਕ) ਵਿਧਮ ਜਗਤ ਕੀ ਦੋ ਸਮਸ਼ਯਾਓਂ ਕਾ ਉਲਲੇਖ ਕੀਜ਼ਿਏ।
(ਖ) ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਰਾਸ਼ਟ੍ਰਾਂ ਕੀ ਦੋ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਓਂ ਕਾ ਉਲਲੇਖ ਕੀਜ਼ਿਏ।
(ਗ) ਵ੍ਰੱਧਿ ਔਰ ਵਿਕਾਸ ਮੇਂ ਅੰਤਰ ਸਪਾਟ ਕੀਜ਼ਿਏ।
(ਘ) ਪੀ.ਪੀ.ਪੀ (ਕ੍ਰਯ ਸ਼ਕਤਿ ਸਮਤਾ) ਸ਼ਬਦ ਸੇ ਆਪ ਕਯਾ ਸਮਝਤੇ ਹੈ?
(ਙ) ਉਦ੍ਦੀਪਕ ਔਰ ਸਦਮਾ ਸੇ ਆਪਕਾ ਕਯਾ ਸਤਲਬ ਹੈ?
(ਚ) ਉਪਨਿਵੇਸ਼ਵਾਦ ਕੀ ਅਵਧਾਰਣਾ ਕਰਨਾ।
(ਛ) ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਕੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਯਾ ਮੇਂ ਵਿਭਿਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਸਥਾਓਂ ਕੀ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ ਕੀਜ਼ਿਏ।
(ਜ) ਅਸਤ੍ਯ ਸੇਨ ਦ੍ਰਾਸ਼ਾ ਦੋ ਗਏ ਪਾਂਚ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਸਵਤੰਤ੍ਰਤਾਓਂ ਕੀ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ ਕੀਜ਼ਿਏ।
(ਝ) ਦ੍ਰੈਵਤਵਾਦ ਕੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਲਿਖਿਏ।
(ਞ) ਲਾਮ ਕੀ ਗਿਰਤੀ ਦਰ ਕੀ ਅਵਧਾਰਣਾ ਕੀ ਸਪਾਟ ਕੀਜ਼ਿਏ।
(ਟ) ਸ਼ੁਸ਼ਪੀਟਰ ਕੀ ਨਵਪ੍ਰਵਰਨ ਕੀ ਅਵਧਾਰਣਾ ਕੀ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ ਕੀਜ਼ਿਏ।
(ਠ) ਰਿਕਾਰਡੋਂ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਯਾ ਕਿਰਾਯਾ ਮੂਲ੍ਯ ਮੇਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਤਾ ਹੈ?
(ਡ) ਨਵੀਕਰਣੀਯ ਔਰ ਗੈਰ-ਨਵੀਕਰਣੀਯ ਸੰਸਾਧਨਾਂ ਮੇਂ ਅੰਤਰ।
(ਢ) ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਿਕ ਸੰਸਾਧਨਾਂ ਕੀ ਗੁਣਵਤਾ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਕੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਯਾ ਕੋ ਕੈਸੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਤੀ ਹੈ?
(ਣ) ਜਨਸਾਖ੍ਯਿਕੀਯ ਸੰਕ੍ਰਮਣ ਕਾ ਅਰਥ ਸਪਾਟ ਕੀਜ਼ਿਏ।

ਭਾਗ-1

- ਵਿਕਾਸ ਕੇ ਏਕ ਸੰਕੇਤਕ ਕੇ ਰੂਪ ਮੇਂ ਏਚ.ਡੀ.ਆਈ. ਕੇ ਔਚਿਤ੍ਯ ਔਰ ਰਚਨਾ ਕੀ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ ਕੀਜ਼ਿਏ। 1990 ਸੇ ਇਸਮੇਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਏ ਗਏ ਸੁਧਾਰਾਂ ਕੀ ਰੂਪਰੇਖਾ ਤੈਯਾਰ ਕੀਜ਼ਿਏ।
- ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਕੇ ਵਿਭਿਨ ਸੰਕੇਤਕਾਂ ਕੀ ਪਹਚਾਨ ਕਰੋ ਇਨਮੇਂ ਸੇ ਸਭਸੇ ਉਜਧ ਕਯਾ ਹੈ ਔਰ ਕਯੋਂ?

ਭਾਗ-2

- ਨੇਲਸਨ ਕੇ ਨਿਮਨ ਸ਼ਤਰ ਕੇ ਸੰਤੁਲਨ ਜਾਲ ਕੇ ਮੁਖ੍ਯ ਤਕ੍ਯੋਂ ਕੀ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ ਕੀਜ਼ਿਏ। ਇਸ ਜਾਲ ਸੇ ਬਚਨੇ ਕੇ ਉਪਾਓਂ ਕੀ ਵਿਵੇਚਨਾ ਕੀਜ਼ਿਏ।
- ਟਿੱਧਾਣੀ ਲਿਖਿਏ:-
(ਕ) ਨਿਰਭਰਤਾ ਸਿਧਾਂਤ
(ਖ) ਨਵ-ਸਾਮ੍ਰਾਜ੍ਯਵਾਦ ਔਰ ਨਵ-ਉਪਨਿਵੇਸ਼ਵਾਦ

ਭਾਗ-3

- ਸੋਲੋ ਕੇ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਮਾਡਲ ਕਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਮੂਲ੍ਯਾਂਕਨ ਕੀਜ਼ਿਏ। ਯਹ ਹੈਰੋਡ-ਡੋਸਰ ਮਾਡਲ ਮੇਂ ਅਸਥਿਰਤਾ ਕਾ ਸਮਾਧਾਨ ਕੈਸੇ ਕਰਤਾ ਹੈ?
- 'ਸਥਿਰ ਅਵਸਥਾ' ਕੀ ਅਵਧਾਰਣਾ ਸੇ ਆਪ ਕਯਾ ਸਮਝਤੇ ਹੈ? ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਮੇਂ ਵ੍ਰੱਧਿ ਕੇ ਸ਼ਾਸ਼ਤ੍ਰੀਯ ਸਿਧਾਂਤ ਕਾ ਪਰੀਖ਼ਣ ਕੀਜ਼ਿਏ।

ਭਾਗ-4

- ਸਤਤ ਵਿਕਾਸ ਕੇ ਤਹਤ ਮੁਦ੍ਰਾਂ ਕੇ ਬਾਰੇ ਮੇਂ ਅਪਨੇ ਜ਼ਾਨ ਕੋ ਕ੍ਯਨ ਕੀਜ਼ਿਏ।
- ਜਨਸੰਖ੍ਯਾ ਦਬਾਵ ਸ਼ਬਦ ਸੇ ਆਪ ਕਯਾ ਸਮਝਤੇ ਹੈ? ਅਪਨੇ ਉਤਰ ਕੇ ਸੰਦਰਭ ਮੇਂ ਜਨਸੰਖ੍ਯਾ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਕੇ ਸੰਦਰਭ ਕਾ ਪਰੀਖ਼ਣ ਕੀਜ਼ਿਏ।

*_**_

(3)

ਨੋਟ: ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 1 ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਭਾਗ (1-4) ਵਿੱਚ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੁੱਲ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ।

*_**_

- ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਦੁੱਧ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ:-
(ੳ) ਵਿਸ਼ਮ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਦੋ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰੋ।
(ਅ) ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਦੋ ਆਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉ।
(ੲ) ਵਾਪਾ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੋ।
(ਸ) ਤੁਸੀਂ PPP (ਖਰੀਦਣ ਸ਼ਕਤੀ ਸਮਾਨਤਾ) ਸਬਦ ਤੋਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ?
(ਹ) ਉਤੋਜਕ ਅਤੇ ਸਦਮਾ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਹੈ?
(ਕ) ਬਸਤੀਵਾਦ ਦੀ ਧਾਰਨਾ।
(ਖ) ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
(ਗ) ਅਮਰਤੀਆ ਸੇਨ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਪੰਜ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
(ਘ) ਦਵੈਤਵਾਦ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਲਿਖੋ।
(ਙ) ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਦੀ ਗਿਰਾਵਟ ਦਰ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
(ਚ) ਸ਼ੁਸ਼ਪੀਟਰ ਦੇ ਨਵੀਨਤਾ ਦੀ ਧਾਰਨਾ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
(ਛ) ਕੀ ਰਿਕਾਰਡੋ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਰਾਇਆ ਕੀਮਤ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?
(ਜ) ਨਵਿਆਉਣਯੋਗ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਨਵਿਆਉਣਯੋਗ ਸਰੋਤਾਂ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਕਰੋ।
(ਝ) ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ?
(ਞ) ਜਨਸੰਖਿਆ ਤਬਦੀਲੀ ਦਾ ਅਰਥ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੋ।

ਭਾਗ-1

- ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸੂਚਕ ਵਜੋਂ HDI ਦੇ ਤਰਕ ਅਤੇ ਰਚਨਾ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 1990 ਤੋਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੀ ਰੂਪਰੇਖਾ ਬਣਾਓ।
- ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੂਚਕਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰੋ ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਉਂ?

ਭਾਗ-2

- ਨੇਲਸਨ ਦੇ ਨੀਵੇਂ ਪੱਧਰ ਦੇ ਸੰਤੁਲਨ ਜਾਲ ਦੇ ਮੁੱਖ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। ਇਸ ਜਾਲ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
- ਨੋਟ ਲਿਖੋ:-
(ੳ) ਨਿਰਭਰਤਾ ਸਿਧਾਂਤ
(ਅ) ਨਵ-ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਅਤੇ ਨਵ-ਬਸਤੀਵਾਦ

ਭਾਗ-3

- ਸੋਲੋ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਮਾਡਲ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰੋ। ਇਹ ਹੈਰੋਡ-ਡੋਸਰ ਮਾਡਲ ਵਿੱਚ ਅਸਥਿਰਤਾ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਹੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ?
- 'ਸਿਥਰ ਅਵਸਥਾ' ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਹੈ? ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਕਲਾਸੀਕਲ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰੋ।

ਭਾਗ-4

- ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਮਸਲੀਆਂ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੋ।
- ਜਨਸੰਖਿਆ ਦਬਾਅ ਸਬਦ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ? ਅਪਣੇ ਜਵਾਬ ਦੇ ਹਾਨਣੇ ਵਿੱਚ, ਆਜ਼ਾਦੀ ਬਹਿਸ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰੋ।

*_**_